

teorií. Argumenty uváděné při řešení etických dilemat byly jak utilitárního, tak deontologického charakteru. Snaha vyhnout se způsobení újmy umírajícímu pacientovi je považována za utilitární argumentaci, zatímco apel na právo pacienta na autonomii a informace má deontologický charakter (22, 23).

Etika založená na filozofii vztahu s druhou osobou a setkání s druhým

K pacientovi je vždy nutné přistupovat v souladu s etickým principem respektu k autonomii a s respektem k lidské důstojnosti. Základní etické principy představují při vedení kvalifikované etické rozvahy během řešení etických dilemat zcela jistě užitečný rámec. Nepostradatelné jsou však také další faktory. Důležité je vidět v druhém člověku, jenž se na nás obrací v tísní, trpící lidskou bytostí. Etika je filozofická disciplína, v závěru si proto dovolme krátký filozofický diskurz. V souladu s teorií filozofa M. Bubera je nutné vstupovat s druhým člověkem do vztahu Já-Ty a vzájemnost vztahu dále pěstovat. Uvědomit si roli svého já. Nemocný by neměl být vnímán jako Ono, „neboť já základního slova Já-Ty je jiné než já základního slova Já-Ono. (...) Základní slovo Já-Ty lze říkat jen celou bytostí. Základní slovo Já-Ono nelze nikdy říkat celou bytostí. Není žádné já o sobě, nýbrž jen já základního slova Já-Ty a já základního slova Já-Ono. Říká-li člověk „já“, míní jednoho z obou. A tak je tu vždy jen to já, které člověk míní. I když říká „ty“ nebo „ono“, je tu já jednoho nebo druhého ze základních slov. (...) Kdo říká jedno ze základních slov, vstupuje do něho a stojí v něm. Život lidské bytosti se neomezuje jen na okruh sloves, která vyjadřují směřování za nějakým cílem. Nesestává jen z činností, jejichž předmětem je nějaké „něco“. Vnímám něco. Pociťuji něco. Představuji si něco. Chci něco. Cítím něco. Myslim na něco. Život lidské bytosti nesestává jenom ze všeho tohoto a pochodů tomu podobných. Toto všechno a pochody tomu podobné společně zakládají říši slova Ono. Ale říše slova Ty má jiný základ. Tomu, kdo říká „ty“, není předmětem žádné „něco“ (...) Ale ocitá se ve vztahu“ (4). A právě kvalita vztahu, který mezi lékařem a pacientem vznikne, je důležitým aspektem při léčbě onkologicky nemocných pacientů.

Důraz na vzájemnou blízkost, setkání s druhým člověkem a odpovědnost za něj klade také filozof E. Lévinas. „Lidské se v subjektu budí tehdy, když místo tvrzení „já jsem“ subjekt odpovídá na volání druhého „zde jsem“. Takto odpovídáme tváří v tvář utrpení, jež nás pronásleduje.“ (25) Tvář druhého člověka mluví dříve, než mluví řeč. Je

to především výraz, který prozradí mnohé ještě předtím, než přijdou slova (26). Tvář je neuchopitelná a nedotknutelná, avšak vidíme-li rty, líce a věnujeme-li jim pozornost, obrácíme se k druhému jako k předmětu, nikoli jako k Druhému. Setkání s tváří „Je záležitost navescrz etická“ (27). „Je to chvíle, kdy mě Druhý nutí k tomu, abych se stal dobrým.“ (28) „Tvář ke mně mluví, a tím mě vybízí ke vztahu.“ (3) Zavazuje mě ke starosti o Druhého. Tvář Druhého mi nesmí být lhostejná, ale naopak mě rozechvívá. Nenechává mě v poklidu. Setkání s tváří Druhého – jakmile ten na mě pohlédne – mě činí odpovědným. Před tváří Druhého nesmím zůstat němý. Odpovědi však nejsou slova, ale jsem jí já sám ve své odpovědnosti. „Je to odpovědnost přesahující hranice mého vlastního konání.“ (27) „Lidské Já se totiž stává lidským teprve tehdy, když zaslechne volání ponížených a uražených, když je jím zneklidněno a začne se strachovat kvůli zranitelnosti druhého.“ (25)

Závěr

Léčit pacienty s onkologickým onemocněním je bezpochyby náročné. Při rozhodování o způsobu léčby je nutné dbát nejen na realizovatelné a účelné možnosti léčby, které nám současný stav poznání v onkologii nabízí, ale také na důsledné a srozumitelné informování pacienta o charakteru nemoci a její prognóze, o zamýšlených diagnostických a terapeutických postupech a o potenciálních rizicích, která mohou během léčby pacienta nastat. Je rovněž velmi důležité, aby si pacient a lékař vzájemně naslouchali, aby kvalita jejich vztahu byla založena na kooperativním modelu. Pacient nemá stejné odborné znalosti o své nemoci (nejedná-li se o pacienta lékaře) ani zkušenosti s jejím průběhem, prognózou a léčbou. Lékař je tedy tou odpovědnou osobou, která má etickou a právní povinnost informovat svého pacienta o nemoci takovým způsobem, aby pacient adekvátně porozuměl nejen terapeutickému cíli příslušné léčebné intervence a poměru risk/benefit, které nabízená terapie přináší, ale aby měl rovněž jasnou představu o kvalitě následného života, tedy o možných budoucích obtížích a důsledcích nabízené terapie a o prognóze svého onemocnění (5). Lékaři si musí neustále uvědomovat závažnost vlastní odpovědnosti za všechna učiněná rozhodnutí během léčby. Neméně důležité je, aby zdravotníci rozvíjeli své etické kompetence a prohlubovali své znalosti etických teorií a etických principů. K uvedeným povinnostem a odpovědnostem by mělo být lidskou samozřejmostí neustále vytváření nezbytné atmosféry vzájemného porozumění, úcty a důvěry.

LITERATURA

1. Beauchamp TL, Childress JF. Principles of Biomedical Ethics. 8th edition. Oxford University Press: New York 2019. ISBN 978-0190640873.
2. Jonas H. Princip odpovědnosti. Pokus o etiku pro technologickou civilizaci. Z něm. originálu Das Prinzip Verantwortung: Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation, Frankfurt a. M. 1979, přel. Bígl Z, Horyna B. Oikoymen: Praha 1997. ISBN 80-86005-06-2.
3. Lévinas E. Totalita a nekonečno. Oikoymen: Praha 1997. ISBN 80-86005-20-8.
4. Buber M. Já a Ty. Z něm. originálu Ich und Du, München 1937, přel. Navrátil J, Babka P. Portál: Praha 2016. ISBN 978-80-262-1093-1.
5. Jedličková A. Etické konotace léčby onemocnění covid-19. Vnitř Lek 2020;66(7):8–12.
6. Finek J. První linie léčby metastatického renálního karcinomu – kdy, jakému pacientovi a kterou terapií? Klin Onkol 2021;34(2):2575. Zpracováno podle videoarchivu konference. [cit. 2022–12–12]. Dostupné z WWW: <<https://www.muypacient.cz/z-oboru/prvni-linie-lecby-metastatickeho-renalniho-karcinomu-kdy-kteremu-pacientovi-a-jakou-terapii>>.
7. Česká onkologická společnost. Modrá kniha České onkologické společnosti. s. 177. [cit. 2022–12–09]. Dostupné z WWW: <<https://www.linkos.cz/files/modra-kniha/21.pdf>>.

8. Kant I. Základy metafyziky mravů. Přel. Menzel. L. Oikoymen: Praha 2014. ISBN 978-80-7298-501-2.
9. Hill J. Soudný utilitarismus Johna Stuarda Milla. Přel. Modrá E. In: Čapek J et al. Přístupy k etice II. Filosofía: Praha 2015. ISBN 978-80-7007-442-8.
10. Akvinský T. Otázky o ctnostech I: O ctnostech obecně. Přel. Machula T. Krystal OP: Praha 2012. ISBN 978-80-87183-46-5.
11. McDowell J. Mind, Value, and Reality. Harvard University Press: Cambridge, Massachusetts 1998. ISBN 0-674-00713-1.
12. Fletcher J. Situační etika. Kalich: Praha 2009. ISBN 978-80-7017-126-4.
13. Held V. Etika péče. Osobní, politická a globální. Z angl. originálu The Ethics of Care: Personal, Political, and Global, Oxford University Press 2006, přel. Urban P. Filosofía: Praha 2015. ISBN 978-80-7007-447-3.
14. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb.m.s. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny. Kapitola III, čl. 10,